

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Засновано у 1999 р.

№ 1 (52)
лютий 2016

Внесено до Переліку фахових видань України
галузі «Педагогічні науки»
(наказ МОН України від 29.12.2014 р. № 1528)

Миколаїв
МНУ імені В. О. Сухомлинського
2016

УДК 37
ББК 74
Н 34

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 14 від 9 лютого 2016 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Валерій БУДАК доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; голова редакційної колегії;
Анатолій СИТЧЕНКО доктор педагогічних наук, професор, головний редактор;
Оксана ОЛЕКСЮК кандидат педагогічних наук, доцент, відповідальний секретар.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Валерій БИКОВ доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України;
Володимир ГЛАДИШЕВ доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Микола ЄВТУХ доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України;
Василь КРЕМЕНЬ Президент НАПН України, академік НАН України, дійсний член НАПН України, Президент Товариства «Знання» України;
Володимир ЛУГОВИЙ дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, перший віцепрезидент НАПН України;
Олександр ЛЯШЕНКО дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення загальної середньої освіти НАПН України
Нелля НИЧКАЛО доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення педагогіки та психології професійної освіти НАПН України;
Олександра САВЧЕНКО головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, радник президента НАПН України, дійсний член НАПН України;
Тетяна СТЕПАНОВА доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Ольга СУХОМЛИНСЬКА академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
Олена ТРИФОНОВА доктор педагогічних наук, в.о. професора Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Мухіддін ХАЙРУДДІНОВ доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лариса ЗДАНЕВИЧ доктор педагогічних наук, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;
Олена КВАС доктор педагогічних наук, професор Львівського національного університету імені Івана Франка;
Галина ЛОКАРЄВА доктор педагогічних наук, професор Запорізького національного університету.

Н 34 **Науковий вісник** Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / За ред. проф. А. Л. Ситченка. – № 1 (52), лютий 2016. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – 348 с.

У збірнику наукових праць уміщено статті з актуальних проблем педагогічної науки. Зокрема розглянуто питання теорії та методики навчання дисциплін освітніх галузей. Автори особливу увагу звертають на процес виховання та навчання, інноваційні технології в освіті, особливості формування компетентності, проблеми початкової школи тощо.

Видання адресовано науковцям, педагогам, учителям-методистам, студентам педагогічних спеціальностей.

УДК 37
ББК 74

© МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016

Екатерина ЗЕЛИНСКАЯ-ЛЮБЧЕНКО

г. Сумы

ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье освещены вопросы исследования физиологических механизмов речевой деятельности; обоснована необходимость рассмотрения данной проблемы в ракурсе коррекционной педагогики. В ходе изложения материала статьи представлен анализ научных исследований по речевой деятельности с позиций физиологии, нейрофизиологии, нейробиологии, коррекционной педагогики; поданы сведения исследований физиологических аспектов в процессе онто- и дизонтогенеза речи. В статье рассмотрена патофизиологическая структура речевых нарушений; освещены мультифункциональные связи речи и мозговых систем.

Ключевые слова: речевая деятельность, физиологические механизмы, мозговая деятельность, онтогенез, дизонтогенез, речевые центры, восприятия речи.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2016

УДК 378:37.013

Леся КУЗЕМКО

м. Київ

l.kuzemko@kubg.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ВИХОВАТЕЛЯ ДНЗ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито проблему розвитку інформаційної культури як необхідної складової професійної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів. Висвітлено результати теоретичного дослідження сутності, структури інформаційної культури сучасних вихователів ДНЗ. Наведено результати практичного дослідження рівнів сформованості інформаційної культури вихователів ДНЗ за виділеними критеріями: мотиваційним, когнітивним, креативним, рефлексивним. Обґрунтовано педагогічні умови розвитку інформаційної культури вихователя ДНЗ та систему роботи з їхньої реалізації у вигляді взаємопов'язаних елементів: суб'єкти і об'єкти системи; фактори впливу та форми організації розвитку інформаційної культури вихователів ДНЗ.

Ключові слова: інформаційна культура вихователя, критерії сформованості, педагогічні умови, професійна діяльність, структура інформаційної культури.

Епоха інформатизації висуває нові вимоги до фахівців які змушені поєднувати професійну діяльність із навчанням, спонукає до використання різних навколишніх ресурсів для освіти і самоосвіти. Тому інформаційно-комунікаційні технології найбільш відповідають потребам сучасності, адже слугують засобом швидкого пошуку, обробки, передачі знань. Кожна людина, а педагог тим паче, для реалізації себе як професіонала повинна мати сформовану інформаційну культуру, бо саме вона є важливим фактором успішної професійної діяльності та захищеності людини в суспільстві.

Дошкільна освіта сьогодні також потребує активного використання інформаційно-комунікаційних технологій в управлінській, навчально-виховній, фінансовій діяльності дошкільних навчальних закладів. Інформаційна культура працівників дошкільних на-

вчальних закладів (ДНЗ) сприятиме повноцінній підготовці дітей до життя в інформаційному суспільстві. Це, у свою чергу, актуалізує дослідження структури інформаційної культури педагога та умов її розвитку для ефективної професійної діяльності.

Аналіз теоретичних джерел доводить, що багатьма ученими розкривався педагогічний потенціал інформаційних технологій (Б. Гершунський, Р. Гуревич, М. Жалдак, М. Кадемія, Г. Селевко, В. Хуторський та ін.), досліджувалась проблема формування інформаційної культури особистості (Ю. Вобленко, Н. Джинчарадзе, О. Матвієнко, А. Ясінський та ін.). Проблема формування інформаційної культури педагогів розкривалася в дослідженнях О. Значенко [5], Н. Волкової [2], І. Смірної [8], А. Столяревської [9] та ін. Разом із тим, аналіз освітнього процесу в ДНЗ свідчить про недостатню обізнаність педагогів із сучасними мож-

ливостями інформаційних технологій, має місце недооцінка інформаційно-комунікаційних засобів у професійній діяльності. Проблема розвитку інформаційної культури педагогів досить широко розкрита у наукових джерелах. Однак дослідження педагогічних умов формування і розвитку інформаційної культури вихователів дошкільних навчальних закладів носять частковий характер і обґрунтовані недостатньо.

Мета статті – розкрити структуру, критерії сформованості та педагогічні умови розвитку інформаційної культури вихователів дошкільних навчальних закладів, що сприятимуть ефективній професійній діяльності.

Розвиток цивілізації у цілому характеризується сьогодні суперечливими тенденціями. Комісія Європейського Союзу офіційно проголосила поступ Європи до інформаційного суспільства – суспільства, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку [4]. Сучасна освітня практика в Україні спрямовані на застосування інформаційних технологій педагогами задля удосконалення змісту освіти та модифікацію організаційних форм і методів навчання. Нормативні документи у галузі дошкільної освіти, дослідження науковців засвідчують про необхідність розроблення і впровадження в освітній процес дошкільних навчальних закладів нових педагогічних технологій, у тому числі з використанням комп'ютерної техніки.

Комп'ютер є ефективним засобом навчання, що полегшує засвоєння знань про різні предмети, об'єкти та явища навколишньої дійсності, робить процес навчання живим і цікавим. Здатність комп'ютера відтворювати інформацію у вигляді тексту, графічного зображення, звуків мови, відео та з великою швидкістю обробляти результати дозволяє спеціалістам створювати для дітей нові засоби діяльності, які принципово відрізняються від усіх теперішніх ігор та іграшок. Також з'ясовано, що інформаційні технології даватимуть вагомий результати у навчанні лише тоді, коли педагоги володіють комп'ютерною технікою, знають методику її використання в роботі з дітьми дошкільного віку, мають високий рівень інформаційної культури.

Термін «інформаційна культура» в науковій літературі з'явився в 1971 р. у монографії Г. Воробйова «Информационная культура в управленческом труде». Однією з перших робіт, в якій використано цю категорію, була стаття бібліографів К. Войханської та Б. Смирнovoї «Библиотекари и читатели об информационной культуре». У 1982 р. вийшла публікація А. Єршова «Информация: от компьютерной грамотности учащихся к информационной культуре», в якій висвітлено досвід застосування персональних ЕОМ для навчання, розкрито поняття «інформаційної культури» крізь призму так званого «програмного стилю мислення» [1, 66]. Наприкінці 1980-х років питаннями інформаційної культури, поряд з бібліографознавцями, бібліотекознавцями, зацікавилися суспільствознавці, педагоги, філософи, фахівці в галузі інформатики. Що стосується України, то першими, хто звернувся до питань сутності та формування інформаційної культури, були академік Української академії інформатики професор Є. Семенюк і доцент Харківської державної академії культури Є. Медведєва.

Наголосимо, що дефініція «інформаційна культура» є багатоаспектною і різноплановою. Теоретичний аналіз літературних джерел дозволив з'ясувати сутність терміну «інформаційна культура». Інформаційна культура (від лат. cultura – освіта, розвиток та informatio – роз'яснення) Інформаційною культурою людини науковці називають сукупність якостей, що відображають її знання й представлення про інформаційні процеси в навколишньому світі, володіння інформаційними засобами, освоєння системи морально-етнічних і юридичних норм, цінностей, установок, пов'язаних з інформаційними технологіями (ІТ), а також володіння комп'ютерною грамотністю [7]. Отже, інформаційна культура – одна із складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду, системи знань та вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність за оптимальним задоволенням індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій [8]. Р. Гуревич наголошує, що рівень інформаційної культури людини визна-

чається не лише засвоєними нею знаннями та набутими вміннями у галузі інформаційних процесів і комп'ютерних дисциплін, а також здатністю існувати в інформаційному суспільстві, якому зокрема притаманні новизна, швидкоплинність [3, 355]

Впровадження засобів ІТ певним чином змінює структуру діяльності педагога та помітно оновлює її. Від сучасного вихователя вимагається не лише вміння працювати з комп'ютерною технікою, але й творчо застосовувати її для вирішення своїх фахових повсякденних потреб. Організація професійної діяльності вихователів з використанням засобів ІТ розглядаємо у таких аспектах: 1) організація професійної діяльності на етапах підготовки та проведення занять з дітьми дошкільного віку з використанням ІТ (підбір наочності, комп'ютерних ігор; створення дидактичних матеріалів, комп'ютерних вправ та ін.); створення методичних матеріалів та організаційних документів; 2) організація професійної діяльності педагогів дошкільної освіти з використанням засобів ІТ для підвищення кваліфікації (використання мережі Інтернет, послуг електронної пошти, електронних блогів, сайтів, чатів для спілкування, дистанційне навчання) [6, 112–123].

На основі аналізу сутності поняття «інформаційна культура» та складових інформаційної культури педагога, що виділили Л. Лукашук і О. Значенко [5, 20], нами розроблена структура інформаційної культури вихователя ДНЗ (рис. 1).

Важливими складовими інформаційної культури є:

- інформаційні знання і вміння користувача щодо використання персонального комп'ютера, периферійних пристроїв; володіння навичками роботи з програмним забезпеченням, використання програм-додатків для пошуку, обробки і передачі інформації;
- інформаційні знання і вміння педагога, що передбачають знання санітарних умов і режимів безпечного використання комп'ютерів у навчальному процесі; сформованість професійних умінь з розробки та реалізації навчально-методичних матеріалів; оволодіння програмними засобами навчального призначення; здатність до освіти та самоосвіти.

На основі досліджень науковців: О. Значенко (складові інформаційної культури педагога), та дослідження Н. Волкової (формування інформаційної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів у процесі професійної підготовки), виділено критерії сформованості інформаційної культури вихователів ДНЗ (мотиваційний, когнітивний, креативний та рефлексивний) та їхні показники. А саме:

- мотиваційна складова засвідчує наявність пізнавального інтересу до інформаційних технологій та особистісно-значущого смислу їхнього застосування задля поліпшення освітнього процесу дошкільного навчального закладу;
- когнітивна складова передбачає сформованість знань та умінь щодо застосування інформаційних технологій задля

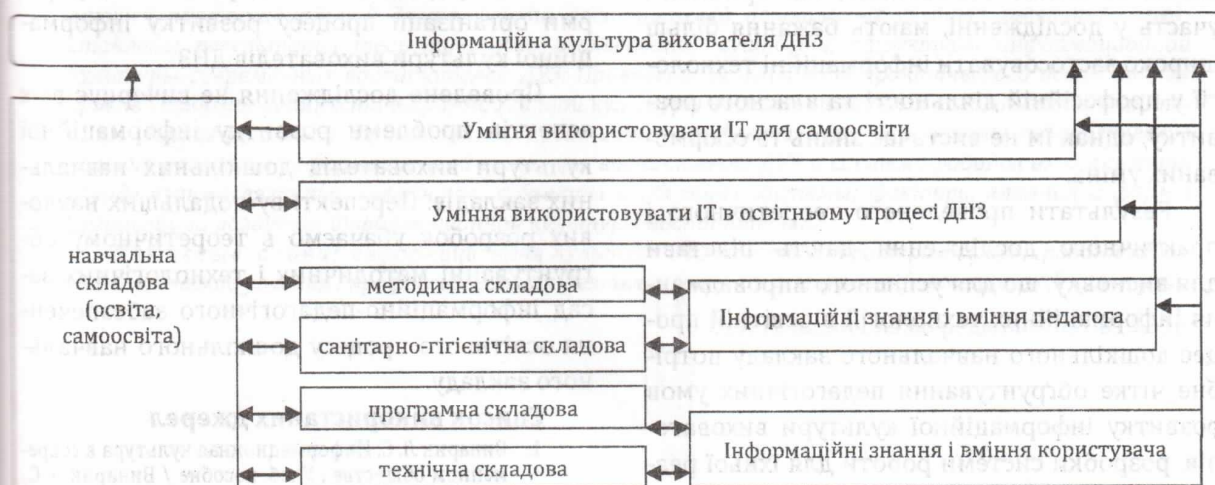

Рис. 1. Структура інформаційної культури вихователя ДНЗ

оновлення педагогічної, методичної бази дошкільних навчальних закладів, підвищення власного професійного рівня та популяризації педагогічного досвіду;

- креативна складова – відкритість і готовність до інноваційної педагогічної діяльності, що виявляється через творче застосування можливостей інформаційних технологій в освітньому процесі ДНЗ, гнучкість, критичність мислення;
- рефлексивна складова передбачає сформованість рефлексивної позиції (характер оцінки вихователем себе як суб'єкта інформаційної діяльності).

Для з'ясування рівнів сформованості інформаційної культури вихователів ДНЗ за кожним критерієм виокремлено достатній і недостатній рівні. Розроблено питання анкети, інтерв'ю, спостереження для вивчення стану сформованості інформаційної культури вихователів (у дослідженні прийняли участь 32 вихователі ДНЗ м. Києва).

З'ясовано, що переважна більшість вихователів (84%) умотивована щодо потреби застосування інформаційних технологій у власній професійній діяльності. Також визначено, що на достатньому рівні сформованості інформаційної культури вихователів за когнітивним критерієм знаходиться лише 47% вихователів. Вивчення рівнів сформованості креативної та рефлексивної складових інформаційної культури вихователів доводить про їхній недостатній рівень, адже лише 37% знаходиться на достатньому рівні.

Отримані результати доводять, що переважна більшість вихователів, які приймали участь у дослідженні, мають бажання більш широко застосовувати інформаційні технології у професійній діяльності та власного розвитку, однак їм не вистачає знань та сформованих умінь.

Результати проведеного теоретичного і практичного дослідження дають підстави для висновку, що для успішного впровадження інформаційних технологій в освітній процес дошкільного навчального закладу потрібне чітке обґрунтування педагогічних умов розвитку інформаційної культури вихователів, розробки системи роботи для їхньої реалізації. Виокремлено основні педагогічні умови розвитку інформаційної культури вихова-

телів, а саме: внутрішня впевненість у користності та стійка мотивація до творчого впровадження інформаційних технологій в освітній процес дошкільного навчального закладу; наявність комп'ютерної техніки і підключення її до всевітньої мережі; наявність базової підготовки в користуванні комп'ютером та програмним забезпеченням; знання та вміння щодо застосування інформаційних технологій в освітньому процесі дошкільного навчального закладу (як в роботі з дітьми дошкільного віку так і для створення дидактичних, інформаційних ресурсів, спілкування з батьками вихованців та колегами); можливість постійного підвищення кваліфікації в закладах післядипломної освіти, самоосвіта; єдність зусиль адміністрації та педагогів – спрямування зусиль всіх суб'єктів освітнього процесу на підвищення інформаційної культури.

Розроблено систему роботи щодо реалізації педагогічних умов розвитку інформаційної культури сучасного вихователя ДНЗ у вигляді взаємопов'язаних елементів: суб'єкти системи (органи управління освітою ДНЗ, керівник ДНЗ, вихователь-методист, педагогічна рада ДНЗ, психолог, науковці які співпрацюють з ДНЗ); об'єкти системи (фінансові ресурси, кадрові ресурси, традиційні та нестандартні форми і методи методичної роботи, сприятливе оточуюче середовище тощо); фактори впливу на процес розвитку інформаційної культури вихователів ДНЗ (матеріальний фактор, психологічні особливості вихователя, управлінська підтримка тощо); форми організації процесу розвитку інформаційної культури вихователів ДНЗ.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку інформаційної культури вихователів дошкільних навчальних закладів. Перспективу подальших наукових розробок убачаємо в теоретичному обґрунтуванні методичних і технологічних заasad інформаційно-педагогічного забезпечення освітнього процесу дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Винарик Л. С. Информационная культура в современном обществе : Учеб. пособие / Винарик Л. С., Берсуцкий Я. Г., Щедрин А. Н. / НАН Украины Ин-т экономики пром-сти ; Донец. ин-т экономики и хоз. права. – Донецк, 2003. – 322 с.

2. Волкова Н. В. Формування інформаційної культури студентів індустріально-педагогічних факультетів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Валентинівна Волкова ; Респ. ВНЗ «Кримський гуманітарний університет». – Ялта, 2009. – 20 с.
3. Гуревич Р. С. Формування інформаційної культури майбутнього фахівця / Роман Семенович Гуревич // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – Київ, 2003. – С. 354–360.
4. Європа на шляху до інформаційного суспільства // Матеріали Європейської Комісії 1994–1995 рр. – К. : Держкомзв'язку та інформатизації України, 2000. – С. 3.
5. Значенко О. П. Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. П. Значенко ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.
6. Куземко Л. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до проектування комп'ютерних дидактичних ігор для дошкільників / Л. В. Куземко, І. В. Кузавка, // Молодий вчений : наукове видання. – 2015. – № 5. – С. 112–123.
7. Куземко Л. В. Педагогічні умови розвитку інформаційної культури вихователів дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Л. В. Куземко, С. В. Турбаєвська // Вісник психології і педагогіки. – Випуск 18. – 2015. – Режим доступу : http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук_праць.
8. Смірнова І. М. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. М. Смірнова ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2004. – 20 с.
9. Столярєвська А. Л. Формування інформаційної культури студентів педагогічних вузів при вивченні курсу інформатики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / А. Л. Столярєвська ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 1998. – 16 с.

Lesya KUZEMKO

Kyiv

INFORMATION CULTURE OF PRESCHOOL TEACHERS AS A GUARANTEE OF ITS EFFECTIVE PROFESSIONAL ACTIVITIES

In this article revealed the problem of development information culture as required component professional activity of preschool teachers. Revealed the results of theoretical research of the essence, structures of information culture of modern preschool teachers. Presented results of practical research of levels formation informational culture of preschool teachers according to selected criteria: motivational, cognitive, creative, reflexive. Grounded pedagogical conditions of development information culture of preschool teacher and system of work with their implementation as interrelated elements: subjects and objects in the system; influence factors and forms of development organization of information culture preschool teachers.

Key words: teachers information culture, formation criteria, pedagogical conditions, professional activity, structure of information culture.

Леся КУЗЕМКО

г. Киев

ИНФОРМАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА ВОСПИТАТЕЛЯ ДУЗ КАК ЗАЛОГ ЕГО ЭФФЕКТИВНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрыто проблему развития информационной культуры как необходимой составляющей профессиональной деятельности воспитателей дошкольных учебных заведений. Представлены результаты теоретического исследования сущности, структуры информационной культуры современных воспитателей ДУЗ. Приведены результаты практического исследования уровней сформированности информационной культуры воспитателей ДУЗ по выделенным критериям: мотивационным, когнитивным, креативным, рефлексивным. Обоснованы педагогические условия развития информационной культуры воспитателя ДУЗ и система работы их реализации в виде взаимосвязанных элементов: субъекты и объекты системы; факторы влияния и формы организации развития информационной культуры воспитателей.

Ключевые слова: информационная культура воспитателя, критерии сформированности, педагогические условия, профессиональная деятельность, структура информационной культуры.

Стаття надійшла до редколегії 31.01.2016